

DELA BORISLAVA PEKIĆA U 14 KNJIGA

VREME ČUDA
HODOČAŠĆE ARSENIJA NJEGOVANA
USPENJE I PAD IKARA GUBELKIJANA / ODBRANA
I POSLEDNJI DANI
KAKO UPOKOJITI VAMPIRA
ZLATNO RUNO I–VII
GODINE KOJE SU POJELI SKAKAVCI I–III
BESNILO
1999.
ATLANTIDA
SENTIMENTALNA POVEST BRITANSKOG CARSTVA
NOVI JERUSALIM
GRADITELJI
KOREŠPODENCIJA (DRAME I)
U EDENU NA ISTOKU (DRAME II)

PEKIĆ

USPENJE
I SUNOVRAT

IKARA GUBELKIJANA

ODBRANA
I POSLEDNJI DANI

■ Laguna ■

DELA BORISLAVA PEKIĆA U 14 KNJIGA
Knjiga 3

Copyright © 1975 (Uspenje i sunovrat Ikara Gubelkijana),
Borislav Pekić

Copyright © 1977 (Odbrana i poslednji dani),
Borislav Pekić

Copyright © ovog izdanja 2013, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

SADRŽAJ

USPENJE I SUNOVRAT IKARA GUBELKIJANA . . .	7
ODBRANA I POSLEDNJI DANI	97

**USPENJE I SUNOVRAT
IKARA GUBELKIJANA**

Filipu Davidu

Jer što biva sinovima ljudskim to biva i stoci, jednako im biva; kako gine ona tako ginu i oni, i svi imaju isti duh; i čovjek ništa nije bolji od stoke, jer je sve taština.

(„Knjiga Propovjednikova“ 3–19)

Nenaslovljena ispovest Ikaru A. Gubelkijana, bivšeg višestrukog evropskog šampiona u umetničkom klizanju na ledu, oktobra meseca 1945. godine, u jeku Obnove i Izgradnje, diktirana u pero časnoj Valeriji, sestri nadzornici Bolnice Sv. Vid – Slovenija. (Autor izjavljuje da ovom zadivljujućem ispoljavanju vere u Umetnost, koju on, lično, ni najmanje ne deli, nema šta da doda, osim skromnih zaupokojenih počasti ovom velikom, nastranom i zaboravljenom Letaču. Za one, međutim, koji polažu na činjenice, neka je dovoljno ako kažem da je Ikar A. Gubelkijan protavorio u koritu od gipsa, kao u nekom izopačenom modelu svog umrtvljenog tela, pune dve godine, i da je decembra 1946. godine preminuo od pneumonije, po svedočenju sestre Valerije, uvežbavši, u mislima, jer udovima da miče nije mogao, svoje Ikarovo uspenje do savršenstva dostupnog smrtnicima. Ali, i to beše samo taština. Taština nad taštinama.)

I

Moja umetnička karijera, ako tim uobraženim preterivanjem smem da obeležim stalno napredovanje i marljivo usavršavanje inače izopačenog poziva, kome je podsticaj i nezasluženi zamah pružio jedan zlosrećni nesporazum, otpočela je, neočekivano i za mene i za blagonaklone zaštitnike koji su pomagali moj profesionalni uspon, u drevnoj srednjoevropskoj prestonici, čije ime odustajem da obznamim, jer je sasvim nehотиčno bila izabrana, možda bi valjalo reći osuđena, da bude pozornica najžalosnije uspomene što je talenat koji obećava – a moj je, bez dvoumljenja, bio takvog kova – ima u agoniji svojih uzvišenih moći, kada u ponižavajućem rasulu izumiru sposobnosti od kojih je sazdan, a slava, avaj, bezobzirno izmiče, te se korak po korak, braneći svaku stopu u sećanju ljudi, povlači u nepouzdanu, samoljubljem i ogorčenjem izvitoperenu memoriju bogalja, ili pod okrilje slatkorečivih epitafa iz groblja požutelih novinskih isečaka sa dna pohabane kartonske kutije, uvezane pantljikom od trulog somota.

Odmah ću reći: vojnom još zalučeno i razljučeno prestonično građanstvo, ono isto što je nekad moje samoljublje pothranjivalo žestokim i neumerenim divljenjem, nije u mom padu imalo nikakvog neposrednog udela, osim što mu je bilo zaprepašćeni, možda tek malo i razveseljeni svedok, a ako bih hteo da budem osvetoljubiv, onda bih mu, u najgorem slučaju, mogao da dodelim ulogu vrlo dalekog povoda. Sam Bog zna koliko su patnje stanovništva, izazvane osionim prisustvom osvajača, oskudicom, ozlojeđenošću porazom i neizvesnostima nagle promene običaja, iskale u rasonodi uspokojavajuću ravnotežu, slađani začim gorčine, koja im je vrškom ispunjavala dneve, provedene pred kapijama apsana, u predvorjima sudnica, po čekaonicama nadleštava i na trotoarima ispred praznih trgovina, i ako sam ja, Ikar Gubelkijan, klizač na ledu, mada tako nešto ni izdaleka nisam nameravao, niti sam se u godinama učenja i zrenja za ovako nedostojan posao spremao, svojim potištenim sunarodnicima pribavio predah zadovoljstva u doba kada im je ono listom bilo uskraćivano, moja je nesreća ipak imala blagorodniju svrhu, doli da me ponizi pred Svemogućim, sa kojim sam se odvažio na utakmicu u Nemogućem. Ne znam smem li u tom saznanju tražiti kakvu utehu, ne znam je li ispravno, kada je reč o umetnosti, biti utešen od neke spoljne saglasnosti, kada je ono pravo unutrašnje odobrenje nepovratno uskraćeno. I da li ozarena lica viđena u munji pada, lica koja su u njemu podbadanjem saučestvovala svim žarom svog prokletog i večnog nerazumevanja, mogu da iskupe grčeve samog padanja? Može li odobravanje krvavom a potrebnom činom da opravda i krvnika koji je izabran da ga izvrši? Možda

i može, ali takva dozvola, pošto isprati sam čin, ne može, zacelo, opravdati i krvnika koji se sam za njega ponudio. Može li gruba, u nevreme izrečena šala, pošto nas je zasmejala, spasiti šaljivdžiju od opšte osude?

Nema, međutim, smisla oko toga razbijati glavu, moje je ime već odavno u ustima drugih, moja slava je već bila na kantarū čiji su preteški tegovi sram izdaje, ja sam već izmeren nađen lakim i predan neprijateljstvu potpunog zaborava. Zaboravljeni smo i ja i moja utakmica sa Sve-mogućim, moja vojna – usred rata koji me se nije ticao – za Nemoguće, moja neprekidna, strasna, ludačka borba za savršenstvo, što mi je podrugljivo izmicalo u najbeznačajnijim pogreškama tela, omaškama koje sam samo ja mogao da osetim. A što, lišen pripovedačke umešnosti, još na pragu ove ispovesti – ne znam bi li bilo ispravnije da je nazovem testamentom, nikom namenjenim ili svima upućenim zaveštanjem jednog bogotakmaca – smelo priznajem da sam tu, i inače, pri zdravoj pameti, beznadežnu utakmicu izgubio, razočaraće, po svoj prilici, jedino one koji od svake istorije očekuju da budu poučeni tek na njenom kraju, tek onda kada je za sve, pa i za neku korist od te istorije kasno. Savetujem im da se ovde rastanemo. Ne mogu se nadati nikakvom iznenađujućem obrtu, niti intervenciji slučaja, tog skoroteče sa glasom o pomilovanju, koji bi moju priču o propadanju odvukao nepredviđenim pravcem, u susret trijumfu, pod okrilje neočekivanog zadovoljenja. Takvi, a ima ih, bojim se, podosta, neka se priklone pripovestima, koje, budući nedovršene, njihovim preduzimljivim i nevoljama ometanim junacima daju tako omiljen privid nepobedivosti. Moje su reči, međutim, posvećene skromnom krugu obeleženih,

herojima koji su već dotakli dno svog predviđenog pada, ili su na dobrom putu njemu, jer će jedino oni prihvatiti da, u zamenu za preuranjenu, naizgled neumesnu otvorenost, u nadoknadu ovom glasnom priznanju poraza, potanko čuju pod kakvim se naročitim okolnostima on odigrao – jer u svetu poraza samo se razlikuju putevi do njega – da bi ga uporedili sa razmerama i vrstom sopstvenog neuspeha, i tako stekli poslednju zasluženu utehu u ovom, prijatelji moji, nema sumnje, kurvinskom svemiru.

II

Pre nego što se, stisnuta srca, otisnem u prošlost, jer tamo moram potražiti razloge svom sadašnjem položaju, pristojnost me obavezuje da se predstavim. Pretpostavljam, u stvari, da po izvesnim belegama što ih svačija sudbina ostavlja iza sebe, mnogi već prepoznaju u piscu ovih čemernih redova „Letećeg Jermenina“, Ikara Gubelkijana, jedinca sina majstora Arama Gubelkijana, iz Erzeruma, ishodišta, po volji božjoj rasutog roda armenskih hrišćana. Uprkos rasnom prezimenu (sufiksi -an i -ani, odmah nas odaju) naša krv odavno beše izmešana sa, neobuzdanim ukrštanjem, već razblaženom krvlju drugih sredozemnih sojeva, počev od Slovena i jevrejskih pokrštenjaka Morona, do grko-cincarskih mešanaca iz Moskopolja i Macedonije, pa je tim plodonosnim pretakanjem, previranjem, mućkanjem i ključanjem, tim učestalim prožimanjem oprečnih svojstava, stekla neku prefinjenu žestinu prvenca, tananu, skrovitu, ali opasnu eksplozivnost bučkuriša, sve u svemu, burnu snagu kojoj

imam da zahvalim – šta ja to govorim? – koju moram da okrivim za svoju neprirodnu i opaku ambiciju i njene porazne posledice po moj život i moju umetnost.

Moj otac Aram Gubelkijan bio je majstor umetničkog klizanja na ledu. Nenadmašan veštak, koga su samo okolnosti, oduvek nesklone porodici Gubelkijan, omele da postane prvi klizač epohe. Prokletstvo drugog mesta, jer mu je za prvo, budimo pravedniji, pored sreće, nedostajalo uvek nešto malo, ovde trunka uobrazilje, onde nijansa u perfekciji – malo, u umetnosti, međutim, beskrajno važnije od svega što se već ima – to ga je prokletstvo pratilo 1920, u Antwerpenu i 1924. u Chamonixu, upravo kao i u St. Moritzu 1928. i na Lake Placidu 1932, da bi, na poslednjoj Olimpijadi u Garmisch-Partenkirchenu 1936, bilo verifikovano kao trajno obeležje njegove klizačke sudbine. Slavu na ledu delio je sa majkom, uz koju je, blagodareći gotovo nepojmljivom slaganju pokreta, skoro zloslutnoj, da ne kažem demonskoj harmoniji njihovih ujedinjenih tela, što nijednom nije bila narušena, premda uvek i nije dostizala savršenstvo, savršenstvo mojih snova, osvajao nacionalna i evropska klizačka priznanja. U vazduhu su, otisnuti niz sedefasti blesak leda, što su ga, sučeljeni u zajedničkoj žiži, modro, ljubičasto, zlačano i purpurno senčili nežni dodiri reflektora sa kružne skele, činili jedno telo udvostručenih udova, zloćudno maloazijsko božanstvo, Ištar u crnom, penastom trikou, sa četiri lepršave ruke i četiri razigrane noge, a orkestar, koji ih je vodio sa udaljenog podijuma, kao da je i sam od njih bio vođen, kao da je zvučao iz trljanja njihovih gipkih, disciplinovanih mišića o studen amfiteatra, kroz koji su, čas priljubljeni uz zemlju, čas od njene teže sasvim